

**ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ПРИЗНАЧЕННЯ
ВИХОВАТЕЛЯ ПРИ ЗВІЛЬНЕННІ НЕПОВНОЛІТНЬОГО
ВІД ПОКАРАННЯ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ ПРИМУСОВИХ
ЗАХОДІВ ВИХОВНОГО ХАРАКТЕРУ**

Шморгун Віталій Олегович

*аспірант кафедри кримінального права, процесу та криміналістики
Міжнародного гуманітарного університету
м. Одеса, Україна*

Мінімальні стандартні правила ООН, які стосуються відправлення правосуддя щодо неповнолітніх («Пекінські правила») від 29.11.1985, орієнтують держави не допускати передчасного застосування до неповнолітніх кримінального покарання, особливо у виді позбавлення волі, та визначають, що доцільно надавати перевагу опіці та нагляду, пробації, громадським роботам, фінансовим покаранням, компенсації та реституції, передачі на виховання [1].

Частинами 1 та 2 ст. 105 КК України передбачено, що неповнолітній, який вчинив кримінальний проступок або нетяжкий злочин, може бути звільнений судом від покарання, якщо буде визнано, що внаслідок щирого розкаяння та подальшої бездоганної поведінки він на момент постановлення вироку не потребує застосування покарання. У цьому разі суд застосовує до неповнолітнього примусові заходи виховного характеру.

При цьому ч. 4 ст. 105 КК України визначено, що суд може також визнати за необхідне призначити неповнолітньому вихователя в порядку, передбаченому законом [2].

В той же час поняття вихователя, критеріїв, яким має відповідати вказана особа, її права та обов'язки при виконанні ухвали та вироку суду діючим законодавством України на даний час не передбачено.

Як орієнтує Пленум Верховного Суду України у п. 4 своєї постанови «Про практику розгляду судами справ про застосування примусових заходів виховного характеру» від 15.05.2006 № 2, поряд із застосуванням одного чи декількох із них суд може в передбаченому законом порядку призначити неповнолітньому вихователя з урахуванням позитивних даних про певну особу та її здатності благотворно впливати на поведінку неповнолітнього. Ця особа має підтвердити у судовому засіданні свою згоду бути вихователем [3].

Законом України «Про органи і служби у справах неповнолітніх та спеціальні установи для неповнолітніх» в редакції від 24.01.1995 було передбачено створення при судах інституту судових вихователів для здійснення контролю за виконанням рішень щодо неповнолітніх, який має діяти згідно з положенням, яке затверджується Верховним Судом України, Міністерством юстиції України та Міністерством освіти України (ч. 3 ст. 6 Закону). Однак Законом України № 609-V від 07.02.2007 вказану норму виключено [4].

Спільним наказом Верховного Суду України, Міністерства юстиції України та Міністерства освіти України від 15.11.1995 № 478/63/715 затверджено Положення про судових вихователів, та ним одним із основних завдань судових вихователів визначалася участь у виконанні судових рішень, що прийняті по справах неповнолітніх, які вчинили злочини. Судовий виховатець мав призначатися судом у разі необхідності попередження бездоглядності та правопорушень (рецидиву) неповнолітніх [5].

В той же час п. 2 вищевказаного Положення визначено, що судові вихователі діють на підставі Закону України «Про органи і служби у справах неповнолітніх та спеціальні установи для неповнолітніх» та цього Положення.

Слід також зазначити, що п.п. 5, 6 Положення визначено, що інститут судових вихователів створюється при судах. Судові вихователі є працівниками суду. Штатна чисельність судових вихователів визначається в залежності від завантаженості судів справами про правопорушення неповнолітніх, але не менше одного на кожний суд.

Проте Законом України «Про судоустрій і статус суддів» інститут судових вихователів не передбачений.

О. Крикунов зазначає, що учасником судового провадження може бути виховатець неповнолітнього, залучення якого ґрунтується на нормах КК та КПК України [7, с. 104].

В той же час визначений п. 26 ч. 1 ст. 3 КПК України перелік учасників судового провадження не відносить до них вихователя неповнолітнього.

Одним із питань, що вирішує суд при ухваленні вироку є питання чи необхідно призначити неповнолітньому громадського вихователя (п. 11 ч. 1 ст. 398 КПК України).

Положення про громадських вихователів неповнолітніх було затверджено Указом Президії Верховної Ради Української РСР від 26 серпня 1967 року № 284-VII [8].

Однак Законом України «Про деєрадянiзацiю законодавства України» визначено, що вказаний Указ Президії Верховної Ради Української РСР на території України не застосовується.

З наведеного слідує, що норма ч. 4 ст. 105 КК України на даний час фактично не діє.

Діючим законодавством України вихователь згадується лише у КВК України як посадова особа виховної колонії, яка наділена правом застосовувати заходи заохочення і стягнення до засуджених неповнолітніх.

В той же час в Україні успішно функціонує система органів пробачії.

Відповідно до ч.ч. 2, 4 ст. 12 Закону України «Про пробачію» пробачія щодо неповнолітніх спрямована на забезпечення їх нормального фізичного і психічного розвитку, профілактику агресивної поведінки, мотивацію позитивних змін особистості та поліпшення соціальних стосунків. Пробачія щодо неповнолітніх здійснюється органом пробачії спільно з органами і службами у справах дітей, спеціальними установами та закладами, що здійснюють їх соціальний захист і профілактику правопорушень [10].

Проте на даний час пробачія не здійснюється щодо неповнолітніх, звільнених від покарання із застосуванням примусових заходів виховного характеру.

З урахуванням наведеного, вважав би за доцільне на даний час узгодити розбіжності, які містяться у діючому КК України та КПК України, а у подальшому виключити з ст. 105 КК України положення щодо призначення неповнолітньому вихователя, а також внести відповідні зміни до Закону України «Про пробачію» щодо здійснення пробачійних програм стосовно неповнолітніх, звільнених від покарання із застосуванням примусових заходів виховного характеру.

Література:

1. Мінімальні стандартні правила ООН, які стосуються судочинства неповнолітніх («Пекінські правила», 1995 року) : Збірник міжнародних документів та нормативно-правових актів України з питань соціально-правового захисту дітей, частина 1. Київ : Логос, 2001. 595 с.

2. Кримінальний кодекс України: Закон України від 5 квітня 2001 р. № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 14.12.2024).

3. Про практику розгляду судами справ про застосування примусових заходів виховного характеру: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 15 травня 2006 р. № 2. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0002700-06> (дата звернення: 14.12.2024).

4. Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей: Закон України від 24.01.1995 р. № 20/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/20/95-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 14.12.2024).

5. Про затвердження Положення про судових вихователів: Наказ Верховного Суду України, Міністерства юстиції України, Міністерства освіти України від 15 листопада 1995 року № 478/63/7/5 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0113-96#Text> (дата звернення: 14.12.2024).

6. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 р. № 1402-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text> (дата звернення: 14.12.2024).

7. Крикунов О. Особливості суб'єктного складу кримінального провадження щодо неповнолітніх. *Історико-правовий часопис*. 2019. № 2 (14). С. 98–107. URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/18248/1/21.pdf> (дата звернення: 14.12.2024).

8. Положення про громадських вихователів неповнолітніх: Указ Президії Верховної Ради України від 26 серпня 1967 року № 284-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/284-07#Text> (дата звернення: 14.12.2024).

9. Про дерадянізацію законодавства України: Закон України від 21.04.2022 р. № 2215-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2215-20#Text> (дата звернення: 14.12.2024).

10. Про пробачію: Закон України від 05.02.2015 р. № 160-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/160-19#Text> (дата звернення: 14.12.2024).

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-463-7-96>

КРИМІНАЛІСТИЧНИЙ АНАЛІЗ ШАХРАЙСЬКИХ СХЕМ У СФЕРІ ІНВЕСТИВАННЯ У БУДІВНИЦТВО

Янковська Марія-Антуанетта Віталіївна

студентка III курсу

факультету адвокатури та антикорупційної діяльності

Науковий керівник: Гресь Юлія Олегівна

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри криміналістики, детективної

та оперативно-розшукової діяльності

Національного університету «Одеська юридична академія»

м. Одеса, Україна

Тема шахрайських схем щодо інвестування у будівництво є надзвичайно актуальною, враховуючи високий рівень ризиків у цій